

Moslims in Antwerpen: bevindingen en aanbevelingen

Dit stadsrapport maakt deel uit van een reeks controlerapporten, getiteld *Moslims in EU-steden* dat 11 steden in de Europese Unie met een aanzienlijke moslimbevolking onderzoekt.

Elk rapport richt zich op een van de volgende wijken of gemeenten binnen elke stad voor een detailonderzoek: Slotervaart, Amsterdam; Borgerhout, Antwerpen; Kreuzberg, Berlijn; Nørrebro, Kopenhagen; Hamburg-Mitte, Hamburg; Evington, Spinney Hills, Stonegate, Leicester; derde Arrondissement, Marseille; achttiende Arrondissement, Parijs; Feijenoord, Rotterdam; Järfvåltet, Stockholm; en Waltham Forest, Londen.

Deze rapporten gaan in op de belangrijkste trends in verband met de situatie van moslims in Europa. Of ze nu staatsburgers zijn of migranten, autochtoon of nieuwkomer, moslims vormen een groeiende en gevarieerde bevolking. Binnen Europa stellen zij het beleid voor de grote uitdaging om iedereen gelijke rechten en kansen te verzekeren in een klimaat van snel toenemende diversiteit.

Achtergrond:

- Antwerpen is een stad met een grote diversiteit en een van de meest dichtbevolkte steden in België met 169 verschillende nationaliteiten. Hoewel er geen officiële data bestaan over geloofsovertuigingen, schatten onderzoekers dat er ongeveer 500.000 moslims zijn, op een totale populatie van 10,6 miljoen, met aanzienlijke concentraties in de grote steden. Etnische minderheden met een moslimachtergrond maken vandaag vast deel uit van de bevolking.
- Er zijn negen districten in Antwerpen en de focus van dit rapport ligt op het district Borgerhout. Dit onderzoek spitst zich toe op Borgerhout Intramuros, dat bekend staat om zijn etnische diversiteit, socio-economische achterstand en uitdagingen, onder andere op het vlak van huisvesting, tewerkstelling en onderwijs.
- De analyse die in dit onderzoek wordt voorgesteld, is gebaseerd op 200 persoonlijke diepte-interviews met 100 moslim- en 100 niet-mosliminwoners van Borgerhout. Daarnaast werden ook zes focusgroepen met ongeveer 50 mosliminwoners georganiseerd. Bovendien werden er ook extra diepte-interviews afgenomen van lokale politici, leden van niet-gouvernementele organisaties, lokale professionals zoals leerkrachten en hulpverleners,

gemeenschapsvertegenwoordigers en experts op het vlak van anti-discriminatie en integratie.

Belangrijkste bevindingen per propleemdo- mein

“Belgen kijken neer op mij, ongeacht het feit dat ik hier opgegroeid ben, Nederlands spreek en een opleiding heb genoten. Het probleem ligt niet in Borgerhout zelf, denk ik. Wanneer je buiten Borgerhout gaat en je zegt: “Ja, ik ben van Borgerhout”, dan denkt men: ‘Die heeft te maken met criminaliteit of iets dergelijks.’ Of ze kijken gewoon naar jou en hebben van bij het begin vooroordelen.”

–Deelnemer focusgroep

Identiteit en verbondenheid

- Hoewel religie een belangrijk facet van de identiteit vormt voor moslimrespondenten, belemmert het de identificatie met België niet. De meerderheid (55 procent) van de moslimrespondenten noemde zich Belg; 63 procent van deze groep was geboren in België.
- Meer dan de helft van de moslimrespondenten beschouwde zichzelf als Belg, maar slechts een derde vond dat anderen hen ook zo zagen. Daartegenover

identificeerde 79 procent van de niet-moslims zichzelf als Belg, terwijl nog eens 84 procent aangaf dat zij het gevoel had beschouwd te worden als Belg.

- Moslimrespondenten haalden voorkomen, etniciteit en geen vloeiend Nederlands kunnen spreken aan als de belangrijkste obstakels om als Belg te worden beschouwd.
- De meeste moslims hebben een sterk gevoel van verbondenheid met hun buurt en de stad Antwerpen. Het gevoel van nationale verbondenheid is niet zo sterk: 20 procent van de moslimrespondenten voelt zich niet zo goed thuis in België, in vergelijking met 10 procent van de niet-moslimrespondenten. De bevindingen geven aan dat de belangrijkste redenen waarom moslims zich niet thuis voelen in Antwerpen en België terug te brengen zijn tot ervaringen en indrukken van racisme en discriminatie.
- Discriminatie was een duidelijk en cruciaal probleem voor veel ondervraagde moslims. Meer dan de helft van beide groepen vond dat er in België nogal wat raciale vooroordelen bestaan tegenover Arabieren en moslims. Een overgrote meerderheid van de moslims en niet-moslims verklaarde dat er vandaag in België meer vooroordelen tegenover religie bestaan dan vijf jaar geleden.

Onderwijs

“Mijn zoon moest een test afleggen om zijn kennis van het Nederlands te bepalen omdat men ervan uitging dat hij niet goed Nederlands kon spreken. Toen hij thuiskwam was hij kwaad. Hij zei: “Mama, wat hebben ze gedaan? Ze wilden me bij een groep migranten zetten die geen Nederlands spreekt.” Hij was echt beledigd en zei dat ik naar de schooldirectie moest gaan om mijn beklag te doen.”

– Deelnemer focusgroep

- Uit onderzoek blijkt dat leerlingen met een Marokkaanse of Turkse achtergrond vaker dan andere leerlingen moeten zittenblijven aan het einde van de lagere school, vaker worden doorverwezen naar technische of beroepsopleidingen in het secundair onderwijs en dat slechts een beperkt aantal in het hoger onderwijs terechtkomt.
- Een belangrijke reden tot ongerustheid is dat meisjesstudenten en leerkrachten geen hoofddoek mogen dragen op school. Het Ministerie van Onderwijs laat de individuele scholen zelf beslissen of ze al dan niet de hoofddoek toelaten. Maar veel scholen hebben besloten een verbod in te voeren.
- Een grote bekommernis voor bepaalde respondenten is de hoge mate van sociale en etnische segregatie in Antwerpse scholen. Bepaalde districten en wijken zijn

meer gesegregeerd dan andere en de scholen in het stadscentrum hebben een bijzonder hoog percentage allochtone en kansarme leerlingen.

VERANDERING OP LOKAAL VLAK

Antwerpen staat vooral bekend om verschillende projecten en programma's zoals het Autonoom Gemeentebedrijf (AG Stedelijk Onderwijs) dat ervoor moet zorgen dat inwoners gelijke kansen krijgen om zich levenslang te vormen. AG Stedelijk Onderwijs ontwikkelt en voert campagnes en projecten uit binnen het eigen onderwijsnet, ondersteunt vernieuwende projecten in Antwerpse scholen, bevordert internationale uitwisselingen, ontwikkelt tools voor studiekeuze en helpt scholen om een veilige en aangename leeromgeving op te bouwen.

Tewerkstelling

“Ik ben werkloos. Men zei me dat ik mijn hoofddoek moet afnemen als ik een job wil vinden.”

– Deelnemster focusgroep

- Hoewel vooruitgang werd geboekt bij de aanpak van de langdurige werkloosheid bij etnische minderheidsgroepen, blijft het aandeel van langdurig werkloze Turken en Marokkanen veel hoger dan dat van autochtone Belgen.
- In het onderzoek van de Open Society Foundations werden huidskleur, etniciteit en religie door moslimrespondenten aangehaald als de belangrijkste redenen waarom hen een job werd geweigerd.
- Bijna een kwart (24 procent) van de moslims die participeerden of participeren in de arbeidsmarkt verklaarde dat zich discriminatie voordeed bij promotie, tegenover 9 procent van de niet-moslims.
- Deelnemers noemden de hoofddoek een problematische kwestie voor tewerkstelling in Vlaanderen. Deelnemers aan de focusgroepen hadden de indruk dat de uitsluiting van vrouwen met een hoofddoek (of andere islamitische symbolen) min of meer de algemene regel is op de arbeidsmarkt.

Huisvesting

- De meeste ondervraagde moslims (66 procent) en niet-moslims (73 procent) houden van hun buurt en stellen het degelijke en uitgebreide openbaar vervoer op prijs. Men vond dat hun buurt dynamisch en multi-etnisch is en dat die erin slaagt een toenemend aantal welvarende autochtone Belgen aan te trekken.
- Meer dan 50 procent van beide groepen was eigenaar-bewoner. Een derde van de niet-moslims en slechts 13 procent van de moslims woonden in huurwoningen. Hoewel deze cijfers niet representatief zijn voor de moslimgemeenschappen, is discriminatie op de

huurwoningenmarkt een probleem in Borgerhout; respondenten maakten zich zorgen over de moeilijkheden die ze ondervonden bij het zoeken naar een huurwoning.

VERANDERING OP LOKAAL NIVEAU

De stad Antwerpen heeft aanzienlijke investeringen gedaan in de lokale woningmarkt. Betaalbare woningen in bepaalde buurten met veel socio-economisch kansarme gezinnen en personen worden steeds schaarser. Via een samenwerking met privé-investeerders mikt de stad op 1.000 nieuwe woningen per jaar.

Gezondheid

- De meerderheid van zowel ondervraagde moslims (79 procent) als niet-moslims (86 procent) was redelijk of zeer tevreden over de gezondheidszorgen in Antwerpen.
- De behoeften van oudere moslimpatiënten en de verstrekking van aangepaste diensten geven aanleiding tot toenemende ongerustheid. Het onderzoek gaf aan dat de meeste moslimrespondenten boven de 60 specifieke moeilijkheden ondervonden bij het zoeken naar informatie over gezondheidsthema's. Moeilijkheden om Nederlands te verstaan en te spreken waren een hindernis bij het communiceren met artsen en verpleegsters.

VERANDERING OP LOKAAL NIVEAU

In 2007 werd een klein project gelanceerd door de stad Antwerpen, Tuppercare. Vrijwilligers worden opgeleid tot sociale adviseurs voor thema's als onderwijs, huisvesting en gezondheidszorg. De vrijwilligers bezorgen allochtone en kansarme gemeenschappen informatie in het Nederlands of in hun moedertaal. Op die manier wil men gezondheids- of andere sociale problemen voorkomen of vermijden.

Politiebewaking en beveiliging

"Ik vond zo'n identiteitscontrole niet erg, dit is normaal. [Maar] dan geven ze je identiteitskaart terug en zeggen: "Ja, jij bent iets van plan." Dat is geen politiewerk meer, dat is tonen: "Ik ben de baas hier. Ik kan jou meenemen wanneer ik dat wil."

– Deelnemer focusgroep

- Het vertrouwen in de politie was relatief hoog bij moslims en niet-moslims. Een aanzienlijk aantal moslims (40 procent) en niet-moslims (26 procent) had echter weinig vertrouwen in de politie.
- Jonge allochtone Belgen verwezen naar discriminerend gedrag vanwege de politie en naar willekeurige identiteitscontroles als achterliggende redenen voor het lage vertrouwen in de politie. De gesprekken in de focusgroepen gaven weer dat

identiteitscontroles als een normaal deel van het leven worden beschouwd door jonge moslims.

- 60 procent van de ondervraagde moslims en niet-moslims die het voorbije jaar in contact waren gekomen met de politie was tevreden. De 33 procent die ontevreden was, gaf als redenen een gebrek aan gepast optreden door de politie bij de melding van een misdrijf en aanstootgevend en onprofessioneel gedrag van bepaalde ambtenaren.

Participatie en staatsburgerschap

"...kijk naar het stadsbeleid. Ik bedoel de manier waarop het omgaat met de vertegenwoordigers van de allochtone gemeenschap. Er is geen plaats voor hen. Ik bedoel: bij de vorige burgemeester kon je de telefoon nemen en werd je uitgenodigd en was alles bespreekbaar. Er was echt openheid..."

– Deelnemer focusgroep

- Hoewel er heel wat moslim- en minderheidsorganisaties zijn in Antwerpen, lijkt de maatschappelijke participatie van moslims niet zo zichtbaar als die van andere groepen. Specifieke data betreffende de sociale participatie van moslims ontbreken.
- Als we focussen op de verschillen tussen moslims en niet-moslims dan valt op dat moslims meer vertrouwen hadden in de regering dan in het parlement (46 procent had veel of een zekere mate van vertrouwen) in vergelijking met niet-moslims (32 procent). Slechts een derde van beide groepen was van mening dat ze invloed had op nationale beslissingen.
- Niet-moslims (71 procent) hadden vaker dan moslims (40 per cent) veel of redelijk wat vertrouwen in het lokale bestuur als gevolg van een gebrek aan effectieve betrokkenheid en participatie tussen de lokale overheid en de moslimgemeenschappen.
- Ondanks het grote aantal bestaande organisaties voor allochtonen in Antwerpen (ongeveer 180), geven de resultaten van het rapport aan dat de effectieve samenwerking en betrokkenheid tussen deze groepen en het stadsbestuur gefragmenteerd is.

VERANDERING OP LOKAAL NIVEAU

Belgische organisaties die invloed willen uitoefenen op het stadsbeleid, zoals de Arabisch Europese Liga (AEL), en politieke partijen zoals de Moslim Democratische Partij en MOSLIM, ontstonden uit wrevel met de plaatselijke leiders. Het verbod op de hoofddoek in publieke stadsfuncties lag aan de basis van Baas Over Eigen Hoofd. Deze organisatie klaagt het verbod aan via dialoog met het stadsbestuur en via de organisatie van diverse evenementen die de stereotypering van moslimvrouwen met hoofddoek willen tegengaan.

Media

“Elke krant die je openslaat: islam, islam, islam. Het gaat altijd over de islam... Dan moet je wel de zaken zelf in handen nemen en de enige manier daartoe is artikels te publiceren. Om te proberen het debat gaande te houden in de media en om debatten te organiseren. Dat is waar het op aankomt.”

– Deelnemer focusgroep

- De behandeling van moslims en minderheden in de media werd ervaren als negatief en overdreven. Respondenten vonden dat onevenwichtige verslaggeving over etnische minderheden en moslims nadelig is voor de opbouw van betere relaties tussen verschillende groepen in België en het zelfbeeld van mediagebruikers en consumenten.
- De meeste moslimrespondenten doen beroep op de belangrijkste Vlaamse mediakanalen voor hun informatie. Er was echter wel vraag naar meer programma's en verhalen - die niet teruggrijpen naar stereotypen en negatieve beeldvorming over moslims en minderheden - over etnische diversiteit en de islam in de media.

VERANDERING OP LOKAAL NIVEAU

Het Minderhedenforum, een overkoepelende organisatie, bouwde een website gewijd aan minderheden in de media. De site verzamelt onderzoeksresultaten en andere data om de relatie tussen de media en minderheden te verkennen, te beoordelen en de verbeteren.

Belangrijkste aanbevelingen

- De Belgische federale, regionale en lokale overheid dienen te erkennen dat discriminatie een belangrijke belemmering vormt voor volledige en gelijke participatie in de maatschappij. Overheden op alle niveaus dienen het leiderschap te tonen dat nodig is om dit te bestrijden. Om dat doel te bereiken moet in officiële beleidsplannen zeer duidelijk gesteld worden dat alle vormen van discriminatie krachtadig opgevolgd zullen worden. Daarnaast moet de bekendheid van de antidiscriminatiewet toenemen. Ook de verschillende mogelijkheden voor slachtoffers om klacht in te dienen of een schadevergoeding te eisen dienen beter bekend te raken.

- Een herziening van het hoofddoekverbod op school en de impact ervan op leerlingen, leerkrachten en scholen dienen uitgevoerd te worden in nauwe samenwerking en in samenspraak met moslimouders, leerlingen en gemeenschapsleiders. Dit dient te gebeuren in overeenstemming met de wetgeving in Vlaanderen die scholen toelaat om specifieke regels in te voeren over wanneer en waar een hoofddoek dragen toegelaten is.
- Discriminatie op de arbeidsmarkt moet actiever aangepakt worden. Diverse overheidsagentschappen— federale, regionale en stedelijke beleidsvormers— en organisaties (onder andere moskeeën en allochtonenorganisaties) moeten betrokken worden bij dit proces.
- De stedelijke diensten voor integratie en huisvesting en relevante antidiscriminatie-organisaties zouden moeten zorgen voor accurate cijfers over het aantal personen dat geconfronteerd wordt met discriminatie bij huisvesting en over de verschillende vormen van discriminatie met het oog op het ontwikkelen van maatregelen om dit probleem aan te pakken.
- De politie van de stad Antwerpen zou duidelijke regels en schriftelijke operationele richtlijnen moeten opstellen voor blokkades en opsporingen en voor het gedrag van agenten bij deze acties.
- Er is een toename van het aantal jonge en goed opgeleide Belgen met een moslimachtergrond die hun maatschappelijk engagement in Antwerpen actief bewijzen. De stad Antwerpen en de betrokken departementen worden verzocht om platformen op of uit te bouwen voor de meningen van deze personen, naast die van de bestaande woordvoerders van de diverse gemeenschappen.
- departments are urged to create or broaden platforms which incorporate the views of such people alongside existing interlocutors from various communities.

Voor meer informatie

Om meer informatie te verkrijgen over deze bevindingen en het project At Home in Europe contacteert u Klaus Dik Nielsen, Advocacy Officer, Project At Home in Europe, Open Society Foundations
Werk: +44 (0) 207 031 1714
Mobiel: +44 (0) 791 769 5286
Email: klaus.nielsen@osf-eu.org
www.soros.org/initiatives/home

Open Society Foundations

De Open Society Foundations werkt aan de opbouw van vitale en verdraagzame democratieën waarvan overheden verantwoordelijkheid verschuldigd zijn aan hun inwoners. Samen met lokale overheden in meer dan 70 landen, ondersteunt de Open Society Foundations rechtvaardigheid en mensenrechten, vrijheid van meningsuiting en toegang tot openbare gezondheidszorg en onderwijs..